

KANSAINVÄLISYYSKASVATUKSEN TOTEUTUMINEN JA TARPEET KOUVOLAN ALUEEN PERUSKOULUISSA

Selvitys

Korpinen Virva

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI 2016
A: TUTKIMUKSIA JA RAPORTTEJA – RESEARCH REPORTS

TIIVISTELMÄ

Tässä kartoitustyössä selvitettiin 1) kansainvälisyyskasvatuksen toteutumista ja tarpeita Kouvolan alueen peruskouluissa. Lisäksi tarkasteltiin, 2) millaisia ovat maailmankansalaisen kompetenssit alakouluikäisen silmin. Aineistoa hankittiin verkkokyselyin sekä toiminnallisesti. Analysoinnissa oli mukana kolme (3) aineistoa. Analyysien (1 ja 2) kohteena olivat valikoitujen kohdekoulujen henkilöstön ja yläkoulun 8-luokkien oppilaiden käsitykset. Näitä aineistoja lähestyttiin fenomenografisella otteella. Kolmas analyysi (3) tehtiin alakoulun 3-4 -luokkien työpajoissa tuotettuja tekstejä teemoittelemalla.

Selvityksen perusteella kansainvälisyyskasvatuksen toteutuminen Kouvolan alueella on tällä hetkellä vahvimmin sidoksissa *kotikansainvälisyystoimiin*. Niin selvitykseen osallistuneet henkilöstön edustajat kuin yläkoulun oppilaatkin toivat esiin ajatuksiaan mm. kansainvälisyysvalmiuksia kehittävästä opetussisällöstä sekä koulun ulkopuolisista vierailijoista. Kansainvälisyysvalmiuksien nähtiin kehittyvän osana jokaista koulupäivää. Henkilöstölle kansainvälisyyskasvatus on tehtävä, joka nousee arvoista ja jota tehdään yhteiskuntavastuun hengessä. Toisaalta resurssiajattelun liittyvät käsitykset synnyttivät mielikuvan, että kansainvälisyyskasvatus on myös osaltaan riippuvainen ulkopuolisista tekijöistä – kuten vierailijoista.

Tämän (1) selvityksen perusteella vastaajaryhmillä ei ollut yhteistä jaettua käsitystä kansainvälisyyskasvatuksesta. Tämän lisäksi vastaajina oli sellaisia yläkoululaisia, jotka eivät muodostaneet käsityksiä lainkaan. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kansainvälisyyskasvatukseen liittyvät teemat ovat heille liian käsitteellisiä ja kaukaisia.

Maailmankansalaisen kompetensseja tarkastellessa (2) huomattiin, että alakoululaiset puhuivat omin sanoin rauhan edistämisestä, konfliktien ehkäisemisestä ja kaikille kuuluvista ihmisoikeuksista. Sävy jolla asiat tuotiin esiin, oli positiivinen, mikä kertoo myönteisistä asenteista. Lapset näkevät, että maailman tulisi olla oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen. Oppilaiden sanoiksi puettuna *maailmankansalaisella tulisi olla käytöstavat, hänen tulisi puhua kieliä, omata erilaisia taitoja (kuten lukeminen ja laskeminen)*. Tämän lisäksi hänen tulisi pitää ystäviä tärkeinä ja kokea iloa.

Aineistosta nousevat teemat niveltävät suoraan oppilaiden arkeen. Laajemmin ne ovat yhdistettävissä edellä kuvattuihin globaalikasvatuksen teemoihin. Alakoululaisten ajatusmaailmaa tarkasteltiin, jotta saataisiin käsitys siitä, millä tavalla globaalikasvatusta voitaisiin heidän kanssaan konkreettisesti toteuttaa. Kansainvälisyyskasvatuksen teemojen käytäntöön viennissä näyttäisi olevan tarpeen kiinnittää huomiota tapaan, jolla niistä puhutaan. Lasten ”oman kielen” käyttäminen on yksi mahdollisuus.

Tämän kartoitustyön pohjalta nousee esiin tarve kansainvälisyyskasvatuksen/globaalikasvatuksen käsitteen ja sen sisällön avaamiselle koulu yhteisöissä. Tämä on lähtökohta, jotta uuden opetussuunnitelman mukainen läpileikkaavuusajatus voisi toteutua. Ihannetilanteessa globaalikasvatus jäsentyisi jokaisen osallisen ajattelussa konkreettisiksi arkisiksi teoiksi.

Voidaan ajatella, että tässä koulut tarvitsevat tukea. Tukea antamaan sopisivat hyvin esimerkiksi nuorisokeskukset, joiden osaamisen alueelle globaalikasvatus liittyy. Tuki voisi kohdistua opetussuunnitelmatyötä tukevaan toimintaan, kuten globaalikasvatusstrategian yhteisöllisen suunnittelutyön koordinointiin.

Kun vierailijoiden avulla ”maailma tulee kouluun”, voi vastuu kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamisesta kuitenkin helposti siirtyä koulun ulkopuolelle. Tarkoituksenmukaista olisikin huolehtia siitä, että jokainen kouluarjessa mukana oleva ymmärtäisi ja kokisi olevansa globaalikasvattaja. Tällöin kotikansainvälisyystoimet kytkeytyisivät matalaan kynnykseen ja olisivat oppilaitoksen taloudellisesta asemasta riippumattomia.

Tämä kartoitustyö kytkeytyi nuorisokeskusyhdistyksen hallinnoimaan Erasmus+ ohjelmasta rahoitettavaan Boost your possibilities “Youth Centres for youth mobility and intercultural learning” - hankkeeseen. Työn toteutti Mikkelin ammattikorkeakoulussa toimiva nuorisoalan tutkimus ja kehittämiskeskus Juvenia yhteistyössä Nuorisokeskus Anjalan kanssa.

Asiasanat: globaalikasvatus, kansainvälisyyskasvatus, maailmankansalaisuus, kompetenssit, perusopetus, nuorisokeskus, opetussuunnitelma, fenomenografia

ALKUSANAT

Tässä julkaisussa raportoidaan Kouvolan seudun peruskouluissa syksyn 2015 aikana toteutetun kansainvälisyyskasvatuksen toteutumiseen ja tarpeisiin liittyneen selvityksen tulokset. Tulosten pohjalta tuodaan esiin kehittämisajatuksia alueen koulujen ja nuorisokeskustoimijoiden väliseen yhteistyöhön. Tämä julkaisu antaa myös muille tahoille kansainvälisyyskasvatukseen ja sen monialaiseen toteuttamiseen liittyviä näkökulmia. Selvitys on ajankohtainen, sillä uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet otetaan pian käyttöön. Uusi opetussuunnitelma mahdollistaa uudenlaisten toimintatapojen ja -kulttuurin syntymisen, joten toimijoiden välisen yhteistoiminnan pohtiminen on juuri nyt ajankohtaista

Virva Korpinen, TKI-asiantuntija

Mikkelissä 31.1.2016

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	3
ALKUSANAT	5
1 TAUSTAA	7
2 TYÖN TARKOITUS.....	9
3 TYÖN TOTEUTUS JA MENETELMÄT.....	11
4 KANSAINVÄLISYYSKASVATUS KOUVOLAN ALUEEN PERUSKOULUISSA	13
4.1 Henkilöstön käsitykset	13
4.2 Yläkoulun oppilaiden käsitykset.....	18
4.3 Alakoululaisten työpajat.....	22
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	25
LÄHTEET.....	31

LIITTEET

- 1 Henkilöstön kysely
- 2 8lk kysely
- 3 3-4lk kirjetehtävä

1 TAUSTAA

Suomalaisella perusopetuksella on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä sekä opettaa tarpeellisia tietoja ja taitoja. (OPH 2015.) Valtakunnallinen opetussuunnitelman perusteiden ohjattu perusopetus tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen. Kasvumatkaa viitoittaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Peruskoululaitoksella on tehtävä kestävä tulevaisuuden rakentamisessa. (OPH 2014.)

Vastuulliseen kansalaisuuteen kasvattamiseen kytkeytyy myös globaali ulottuvuus – maailmankansalaisuuteen kasvamisen tukeminen. Maailmankansalaiseksi kasvetaan kartuttamalla tietoja, taitoja, arvoja, asenteita sekä tahtoa. Nämä ovat maailmankansalaisen kompetensseiksi nimettyjä osaamisen alueita. Niihin liittyy globaalivastuu, kehityskumppanuus, kulttuurien välinen osaaminen, kestävä elämäntapa sekä maailmankansalaisen yhteiskunnallinen- ja talousosaaminen. (OPH 2011.) Puhutaan globaalikasvatuksesta, jonka tavoitteet nousivat Maastrichtissa 2002 annetusta Global Education -julistuksesta (ks. Melen-Paaso ym. 2009, 19).

Maastrichtissa globaalikasvatus on määritelty muodostuvaksi viidestä kansalaiskasvatuksen osa-alueesta. Ne ovat ihmisoikeuksien, monikulttuurisuuden, kehityspolitiikan, kestävä kehityksen ja rauhan edistäminen sekä konfliktien ehkäiseminen kasvatuksen ja koulutuksen keinoin. Kansallista työtä tavoitteiden toteutumiseksi tehdään ministeriöiden, yliopistojen ja järjestöjen toimesta. (Melen-Paaso ym. 2009, 19.) Peruskoululaitos on yksi tavoitteita käytäntöön vievä taho.

Gloaalikasvatus on ”kasvatusta ja koulutusta, joka avaa ihmisten silmät ja mielen maailmantodellisuudelle ja herättää heidät toimimaan kaikille kuuluvien ihmisoikeuksien sekä oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman maailman puolesta” (Kaivola 2008, 3). Samoihin tavoitteisiin tähtäävistä toimista on aikaisemmin yleisesti käytetty käsitettä *kansainvälisyyskasvatus*. Konkreettisesti globaalikasvatustyötä tehdään kouluissa. Opettajat on nähty mm. loppukäyttäjinä, jotka käsittelevät aiheita osana opetustyötään. Opettaja on globaalikasvattaja, joka toteuttaa työssään *maailman hahmottamisen pedagogiikkaa*.

Käytännössä opettaja voi tehdä arjessaan ratkaisuja, joilla oppilaiden maailmankuva rakentuu ja laajenee. Nämä ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi oppimisympäristöihin, materiaaleihin tai menetelmiin. (Kivistö 2009, 108.) Oppilaat kasvavat maailmankansalaisuuteen osana jokaista koulupäivää.

Maailmankansalaisuus voidaan tässä yhteydessä määritellä Opetushallituksen (OPH) tapaan *kansainvälistymiseksi, jota sävyttää pyrkimys universaaliin etiikkaan ja ympäristövastuuseen. Maailmankansalaisuuteen liittyy myös vastuullinen toimijuus globaalissa kansalaisyhteiskunnassa (glokalisoituminen), tahto kohdata kulttuurista erilaisuutta ja eläytyä toiseuteen, poliittinen kosmopoliittisuus, taloudellinen kosmopoliittisuus sekä eettinen maailmankansalaisuus.* (Jääskeläinen & Repo, toim. 2011.)

Globaalikasvatuksen tavoitteita tiedetään kirjatun aiemman opetussuunnitelman yleisiin tavoitteisiin sekä koulujen arvoihin. Globaalikasvatusta ei kuitenkaan ole aiemmin systemaattisesti huomioitu Suomen perusopetusta antavissa kouluissa, vaikka monia globaalikasvatukseen kuuluvia aihealueita on pidetty perusopetukselle tärkeitä. (Pudas 2015.) Suunnitelmia, joilla arvot viedään käytäntöön, on huomattu tehdyn liian harvoin. Keskeinen kysymys on, kuinka yhteisestä maapallosta huolehtiminen viedään koulun arkeen ja saatetaan lopulta oppilaitoksen yhteiseksi toimintakulttuuriksi. (Kivistö 2009, 108.)

Yhtenä ratkaisuna tähän on pidetty koulujen perustehtävää tukevaa *kotikansainvälisyyttä* (OPH 2013). Käsitteenä kotikansainvälisyys tiivistää monissa muodoissa tapahtuvan kansainvälistymisen kotimaassa. Se voi tarkoittaa mm. ”*sellaisia kansainvälisiä oppimisympäristöjä ja oppimisen sisältöjä, joissa voidaan hyödyntää oman koulun tiloja ja lähiympäristöjä, esimerkiksi syventymistä oman koulun kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuteen, osallistumista kansainvälisiin hankkeisiin verkon välityksellä tai yritysten kansainvälisyyteen*” (Mt). Kotikansainvälisyystoimet kytkeytyvät matalaan kynnykseen ja ovat oppilaitoksen taloudellisesta asemasta riippumattomia. (Mt.)

Monet toimijat, kuten kansalaisjärjestöt, tukevat koulujen globaalikasvatustyötä. Tyypillisiä tuen muotoja ovat esimerkiksi yhteiset järjestövetoiset projektit tai teemapäivät. Toisinaan ulkopuolisella toiminnalla voi olla tärkeäksi muodostunut rooli ja se voi näkyä yksittäisen koulun toimintakulttuurissa. Joillekin toimijoille koulujen ja kasvattajien tukeminen globaalikasvatuksen tehtävässä on oman toiminnan lähtökohta tai muutoin kiinteä osa toimintaa.

2 TYÖN TARKOITUS

Tällä hetkellä on meneillään valtakunnallinen uudistustyö koskien esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Uudet opetussuunnitelmat otetaan käyttöön 1.8.2016. (OPH 2015.) Perusteista nousee keskeisinä asioina esiin vuorovaikutustaitojen ja yhdessä tekemisen edistäminen sekä kestävään elämäntapaan kasvattaminen. Uusista perusteista tiedetään jo, että voimaan astuessaan ne tulevat korostamaan oppimisen iloa, sekä oppilaiden omaa aktiivista roolia kaikilla kouluasteilla. (OPH 2015.)

Opetussuunnitelman perusteissa laaja-alaisen osaamisen vahvistamista pidetään instrumenttina, jolla tullaan vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin. (OPH 2015.) Käytännössä laaja-alaisen osaamisen vahvistamiseen voidaan nähdä kytkeytyvän edelleen ne toimet, joita on jo aikaisemmin totuttu tekemään yhteistyötahojen kanssa. Tässä tilanteessa on luontevaa, että yhteistyötahot miettivät ja linjaavat toimiaan käyttäjälähtöisesti.

Yksi kouluyhteistyötään tarkasteleva taho on Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. Nuorisokeskusyhdistys on valtakunnalliset nuorisokeskukset yhteen kokoava verkosto. Nuorisokeskukset ovat nuorisolaissa (72/2006) määritellyjä kansainvälisen ja valtakunnallisen nuorisotoiminnan alueellisia tukikohtia (SNK 2015). Yksi kymmenestä alueellisesta tukikohdasta on Nuorisokeskus Anjala. Se sijaitsee Kouvolan seudulla. Alueella toteutetaan nuorisokeskusten yhteisen kehittämisen tarpeisiin liittyvä kartoitustyö. Tämä kartoitustyö liittyy alueellisen kehittämisen pilottiin.

Kartoitustyön tarkoituksena on selvittää kansainvälisyyskasvatuksen toteutumista ja tarpeita Kouvolan alueen peruskouluissa. Miten kansainvälisyyskasvatus näkyy koulujen toiminnassa? Lisäksi tarkastellaan maailmankansalaisen kompetensseja alakouluikäisen silmin. Millaisia taitoja alakouluikäiset näkevät maailmassa tarvittavan?

Kartoitustyön kautta nousee esiin koulujen ääni, jonka tuottajia ovat oppilaat sekä koulujen henkilöstön edustajat. Ääni tuodaan esiin tämän raportin avulla. Selvitykseen osallistuu muutamia kouluja. Ne valitaan alueellisen sijainnin sekä koon perusteella siten, että alue tulee edustetuksi. Valituissa kouluissa tullaan toteuttamaan aineistonkeruu. Aineisto analysoidaan laadullisesti.

Kartoitustyö kytkeytyy nuorisokeskusyhdistyksen hallinnoimaan Erasmus+ ohjelmasta rahoitettavaan *Boost your possibilities "Youth Centres for youth mobility and intercultural learning"* - hankkeeseen. Työn toteuttaa Mikkelin ammattikorkeakoulussa toimiva nuorisotalon tutkimus ja kehittämiskeskus Juvenia yhteistyössä Nuorisokeskus Anjalan kanssa.

Koska kentällä globaalikasvatuksen käsitteen on huomattu olevan tuntematon ja epämääräinen (Pudas 2015), käytetään tässä työssä rinnakkaiskäsitettä *kansainvälisyyskasvatus*.

Kansainvälisyysvalmiuksien opettaminen on osa koulun perustehtävää. Kansainvälisyyteen voidaan tutustua ja aiheita voidaan oppia monin tavoin (OPH 2013). Kansainvälinen toiminta on myös määritelty valtakunnallisten nuorisokeskusten yhdeksi perustehtäväksi (SNK 2015).

Tämän työn tarkoitus on tuottaa uutta tietoa Kouvolan alueen peruskoulujen kansainvälisyyskasvatuksen tilasta. Kansainvälisyyskasvatukseen kytkeytyvät käsitykset avaavat näkymiä, joiden avulla voidaan pohtia kehittämisen suuntaviivoja.

Kouvolan alueen peruskouluissa ei ole aikaisemmin toteutettu vastaavaa kartoitustyötä. Tietoa tarvitaan myös, jotta nuorisokeskusten kouluyhteistyötä voidaan edelleen kehittää. Työssä kiinnitytään koulujen kansainvälisyyskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin sekä aikaisempaan tietoon suomalaisten koulujen kansainvälisyyskasvatuksesta.

Koulujen kansainvälisyyskasvatuksen toteutumista on vuosien varrella selvitetty osana laajempaa arviointityötä. (Räsänen 2009, 3.) Tuorein selvitys on Putaan (2015) väitöstutkimus suomen perusopetuksen globaalikasvatuksesta. Globaalikasvatusta ei liitetä kiinteästi kaikkeen koulun toimintaan, vaan sen on nähty olevan ylimääräinen ja satunnainen lisä, jolla ei ole keskeistä roolia kouluissa. (Pudas 2015.)

Aikaisemmin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa globaalikasvatuksen teemat ovat esiintyneet oppiaineisiin integroituneina. Uuden opetussuunnitelman myötä oppiainejaosta tullaan luopumaan ja globaalikasvatus kulkee mukana arjessa läpileikkausajatuksella. Opettajien rooli globaalikasvattajana on keskeinen. (OPH 2015.)

3 TYÖN TOTEUTUS JA MENETELMÄT

Tämä kartoitustyö toteutettiin ilman taustasitoumuksia ulkopuolisen tutkijan toimesta fenomenografisella tutkimusotteella. Fenomenografia sopii otteeksi silloin, kun tavoitteena on tuoda esiin *ihmisten erilaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä*. (Ks. Rissanen 2006). Fenomenografiassa lähdetään liikkeelle ajatuksesta, jossa ihmisillä on katsottu olevan hyvinkin erilaisia ja toisistaan poikkeavia käsityksiä eli *variaatioita* kulloinkin tutkittavasta asiasta.

Fenomenografia on laadullinen tutkimussuuntaus, jossa keskitytään käsitysten eroavaisuuksien tutkimiseen. (Mt.) Fenomenografiaa on pidetty ruotsalaisen, kasvatustieteiden professorina ja tutkijana tunnetun Ference Martonin ja hänen tutkimusryhmiensä kehittämänä lähestymistapana. (Huusko & Paloniemi 2006, 162-173.)

Kouvolan seudulle sijoittuva monimenetelmäinen aineistonkeruu toteutettiin harkinnanvaraisella otannalla. Mukaan valittiin kolme kokonsa puolesta erilaista peruskoulua, jotka toimivat eri puolilla aluetta. Valituissa kouluissa toteutettiin kaksi itsenäistä verkkokyselyä sekä kolme menetelmätyöpajaa.

Yhden aineiston (aineisto 1) muodostivat henkilöstön verkkokyselyt (LIITE 1), toisen (aineisto 2) yläkoulun 8-luokkalaisten verkkokyselyt (LIITE 2) sekä kolmannen alakoulujen (aineisto 3) 3-4 -luokille toteutetuissa menetelmätyöpajoissa tuotetut, kirjeen muotoon (LIITE 3) kirjoitetut tekstiaineistot. Henkilöstökyselyyn vastasi 23 opettajaa ja 8-luokkien kyselyyn 29 oppilasta. Alakoululaisten kirjeitä saatiin 55.

Aineistot 1 ja 2 analysoitiin laadullisesti *fenomenografista analyysitapaa* soveltaen. Analyysitavalle ominaista on sen järjestelmällinen vaiheittainen eteneminen - prosessimaisuus. (ks. Niikko 2003.) Martonin (1984) mukaan fenomenografista tutkimusta tekevä perehtyy empiiriseen aineistoon päätelmiä tehden tavoitteenaan kuvauksen laadinta (Anttila 1998).

Analyysityön kohteena olivat aineistoista nousevat käsitykset. Konkreettisesti käsityksiä etsittiin työtavalla, joka muistuttaa kuvitteellista keskustelun käyntiä. Aineistolle esitettiin kysymys: *"Mikä käsitys tällä vastaajalla on kansainvälisyyskasvatuksen toteutumisesta?"* Aineistosta nousi poimittavaksi vastauksia - toisistaan poikkeavia käsityksiä.

Käsityksistä muodostettiin kuvauskategoriat, joita tarkasteltiin vastaajaryhmittäin rinnan sekä viitekehysyhteyksissä. Fenomenografisessa analyysissä ilmaisujen ryhmittely tapahtuu ilman luokittelurunkoa. (Niikko 2003, 34.) Tämän analysointiprosessin jälkeen muodostui, kuten Valkonen (2006, 25) fenomenografisen analyysityön tiivistää - *laadulliset kollektiivitason kuvaukset*. Ne ovat fenomenografisen tutkimuksen tulokset.

Aineistosta 3 muodostettiin teemoja siinä *toistuvasti esiintyvien aiheiden perusteella*. Analyysitapana käytettiin yhtä laadullisen analyysin perusmenetelmää eli teemoittelua (ks. esim. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemoittelussa tutkimusaineistosta pyritään nostamaan esiin keskeisiä aihepiirejä ja ryhmittelemään niitä. Menetelmälle tavalliseen tapaan teemat muodostuivat aineistolähtöisesti vastauksia yhdistäviä seikkoja tarkastelemalla. (Koppa 2015.)

Kutakin aineistoa (1, 2 ja 3) katsottiin ensin itsenäisenä kokonaisuutena. Kokonaisuuden muodostivat käsitysjoukot. Yksittäisen vastauksen tuottaneet tai heidän taustansa eivät olleet analyysin kohteena. Analyysiin ei myöskään liittynyt vastaajamäärien tarkastelua. Yleiskuvan muodostamiseen päädyttiin aineistojen (1 ja 2) laadullisen kirjon ja siitä rakentuneiden kuvauskategorioiden tarkastelun sekä (3) teemat yhdistävän kuvauksen avulla. Lopuksi itsenäisten analyysien tuloksia nivottiin yhteen. Molemmissa aineistossa kotikansainvälisyyteen kytkeytyi muita käsitysryhmiä laajempi käsitysten kirjo. Näin eri käsitysryhmien välille muodostui keskinäinen hierarkia variaatioiden määrän perusteella.

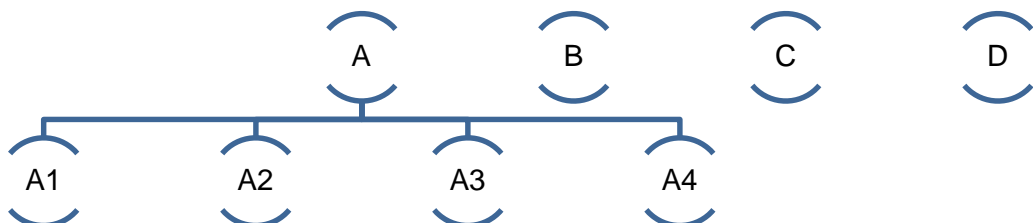
Analyysityön lisäksi toteutettiin vapaamuotoisempi yhteenveto aineiston tuottaneiden ryhmien kansainvälisyyskasvatukseen liittyvistä toiveista. Niiden pohjalta nostettiin esiin tarpeita, joihin kouluyhteistyön kumppanit voisivat suunnittelutyössään kiinnittää huomiota.

Tässä luvussa kartoitustyön tulokset esitellään aineistokohtaisesti. Alaluvussa 4.1 tuodaan esiin henkilöstön käsitykset ja luvussa 4.2 8-luokkalaisten käsitykset. Alaluvussa 4.3 kuvataan 3-4 -luokkalaisten työpajojen sisältö ja niissä tuotetuista aineistoista muodostuneet teemaryhmät. Aineistojen välinen tarkastelu tehdään yhteenvetoluvussa, jossa vastaajaryhmien tulokset nivotaan yhteen ja tehdään niistä johtopäätökset viitekehysyhteydessä. Tämän jälkeen tuodaan esiin kehittämisajatuksia.

4.1 Henkilöstön käsitykset

Analyysiprosessin kautta henkilöstön käsityksistä muodostui neljä (4) itsenäistä kuvauskategoriaa (A-D). Kuvauskategoriat ovat tämän kartoituksen *tulokset*. Tulosten muodostuminen esitellään oheisessa kuviossa 1 ja tulokset variaatioineen seuraavassa taulukossa 1. Tässä yhteydessä variaatioilla tarkoitetaan kaikkia niitä erilaisia tapoja käsittää kyseinen ilmiö, joita kategorian aineisto piti sisällään. Myöhemmin tässä raportissa variaatioista käytetään ilmausta ”tapa käsittää”.

KUVIO 1 Kuvauskategorian muodostuminen

Tulokset	Erilaiset tavat käsittää
A Kansainvälisyysvalmiuksien kehittymisen mahdollistaminen (Kotikansainvälisyys)	A1 Opetussisällöt A2 Opetusmenetelmät A3 Vierailijat A4 Monikulttuuriset oppilaat
B Asennevaikuttaminen (Arvot)	Ei vaihtelua
C Kasvatustehtävä monikulttuuristuvassa Suomessa (Yhteiskuntavastuu)	Ei vaihtelua
D Erillisrahoitteinen hanketyö (Resurssiajattelu)	Ei vaihtelua

TAULUKKO 1 Henkilöstön aineiston kuvauskategoriat

Neljä erilaista kuvausta (A-D) tiivistävät sen, kuinka kansainvälisyyskasvatus näkyy koulujen toiminnassa. Kuvausten perusteella se näkyy kansainvälisyysvalmiuksien kehittymisen mahdollistamisena (A), asennevaikuttamisena (B), kasvatustehtävänä monikulttuuristuvassa Suomessa (C) sekä erillisrahoitteisena hanketyönä (D).

Kuvauksista yksi (A) piti sisällään vaihtelua (A1-A4). Nämä erilaiset tavat käsittää ilmiö kytkeytyivät käsityksiin opetussisällöistä (A1), opetusmenetelmistä (A2), vierailijoista (A3) sekä koulun omien monikulttuuristen oppilaiden roolista (A4). Kuvaukset ja avataan muutamien *aineistopöiminnoin*.

A) Kansainvälisyysvalmiuksien kehittymisen mahdollistaminen

Tutkimukseen osallistuneen henkilöstön käsitysten analyysin perusteella kansainvälisyyskasvatus näkyy *kansainvälisyysvalmiuksien kehittymisen mahdollistamisena*. Tässä yhteydessä mahdollistamisella tarkoitetaan *osallistumisen*

edellytysten luomista. Käytännössä tämän kuvauskategorian sisällä vastaajat puhuivat niistä koulun arkisista toimista, kuten opetuksen sisällöistä ja menetelmistä, joilla yksittäiset oppilaat ja koko kouluuyhteisö kasvattavat maailmankansalaisen valmiuksiaan. Globaalikasvatuksen viitekehyksessä näistä arkisista toimista käytetään käsitettä *kotikansainvälisyys* (ks. OPH 2013).

Maailmankansalaisen valmiuksia näytetään edistävän osana opetuksen sisältöjä (A1). Tästä ohessa esimerkkeinä poiminnat, joissa kotikansainvälisyys toteutuu oppiainelähtöisesti. Merkille pantavaa on, että oheisten esimerkkien kaltaiset, erityisesti kielten- ja kotitalousopetukseen kytkeytyvät sisällöt toistuivat aineistossa. Tämä noudattelee perinteistä oppiainejakoa ja niihin liittyviä opetussisältöjä.

*[...] Kotitaloudessa tutustutaan eri maiden ruokakulttuureihin, kielten tunneilla tutustutaan eri maiden tapoihin kielen lisäksi jne. [...]
[...] Eurooppa-päivänä englannin opettajat pitävät oppilailleen tietokilpailuja ja pitävät aamunavauksen keskusradion kautta [...]*

Joukossa on myös käsityksiä, joissa kuvautuu laveammin uusien OPS-perusteiden (ks. OPH 2015) mukainen ajatus kansainvälisyyskasvatuksen läpileikkaavuudesta. Läpileikkaavuuden voi ymmärtää olevan kyseessä silloin, kun teemat kulkevat opetuksen mukana kouluarjessa, ainejaoista tai erikseen sovituista vastuualueista riippumatta. Läpileikkaavuutta ilmenettiin käyttämällä oheisen esimerkin tapaan käsitettä ”läpäisyperiaate”.

*[...] Eri aineissa aihetta käsitellään läpäisyperiaatteella.
Olemme myös osallistuneet usein taksvärkkiin, jossa tuotto on kohdennettu Afrikan maiden lapsille [...]*

Toinen tapa käsittää kansainvälisyyskasvatus (A2) kiinnittyi opetusmenetelmiin. Opetusmenetelmällä tarkoitetaan niitä opetuksen toteuttamiseen liittyviä työtapoja, joiden avulla edistetään oppijan oppimista (Vuorinen 2001, 63). Tämän käsityksen tuottaneet kuvasivat konkreettisia arkisia, usein myös opettajajohtoisia työtapoja, kuten aamunavauksia. Kansainvälisyysvalmiuksien kehittymistä voidaan edistää menetelmällisesti monin tavoin. Tästä esimerkkinä seuraavat, joissa on kuvattu myös toiminnallisia menetelmiä:

*[...] Laulaen, leikkien, keskustellen, kuunnellen, katsellen, lukien [...]
[...] Suomen ja saksan kielen välinen sarjakuvan tekeminen [...]*

Kolmas tapa käsittää kansainvälisyyskasvatus (A3) liittyi koulun ulkopuolisten kontaktien tarkasteluun ja niiden merkityksen huomiointiin. Erityisesti käsitykset kiinnittyivät vierailijoihin. Vierailijoiden merkityksen esiin nostaminen kansainvälisyysvalmiuksien

kehittymisen kannalta näyttää osaltaan avaavan maailmaa, jossa asia on koettu oman työkentän rutiineista poikkeavana toimintana. Voidaankin pohtia, ovatko tämän käsityksen tuottaneet asettaneet vierailijoiden merkitystä tarkastellessaan kasvatusvastuun osittain oman toiminnan ulkopuolelle? Toisaalta voidaan pohtia, ovatko kansainväliset vieraat jo osittain koulun arkea? Vierailijoista kirjoitettiin esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

*[...]Tänä syksynä saimme vieraaksemme (ulkomaalaisen henkilön) [...]
[...] KV-vieraita on myös käynyt [...]*

Neljäs tapa käsittää kansainvälisyyskasvatus (A4) avautui koulun omien monikulttuuristen, lähinnä maahanmuuttajataustaisten oppilaiden merkitystä tarkastelemalla. Monikulttuuristen oppilaiden merkitystä pohtineiden kommentteista saattoi poimia huomioita myös siitä, että heidän läsnäoloon pidettäisiin ennen muuta merkityksellisenä. Heidän tuomia mahdollisuuksia voitaisiin kenties hyödyntää laajemmin, jos heitä (omassa koulussa) olisi enemmän. Tällainen mielikuva piirtyy mm oheisen esimerkin kautta.

[...] Koulussamme on vain vähän maahanmuuttajia [...]

Vastausmassoista saattoi huomata, että kansainvälisyyskasvatuksesta käsityksiä tuottaneiden kouluissa on aiempaa kokemusta maahanmuuttajataustaisista oppilaista. Analyysin jälkeen voidaan päätellä, että näihin käsityksiin liittyy omakohtaisuutta koulun näkökulmasta. Esimerkeissä tuodaan esiin näitä kouluarkeen kiinteästi liittyviä ryhmiä.

*[...] Meillä on opetusta s2 (suomi toisena kielenä) oppilaille [...]
[...] Meillä on Baltiasta ja Venäjältä tulleita oppilaita luokissa [...]*

B) Asennevaikuttaminen

Tässä aineistossa kansainvälisyyskasvatus näkyy myös pyrkimyksenä edistää oppilaiden asenteita. Asennevaikuttamiseksi voidaan ymmärtää turvallisuutta ja hyvinvointia edistämään pyrkivä tavoitetietoinen vuorovaikutusympäristöjen luominen. Opettajan tehtävä onkin ohjata oppilaita tunnistamaan ja nimeämään kohtaamiaan arvoja ja arvostuksia sekä auttaa heitä pohtimaan niitä myös kriittisesti. (ks. OPH 2014) Tällä toiminnalla oppilaiden asenteet, uskallus ja ymmärrys voivat parhaimmillaan kasvaa haluttuun suuntaan.

Mattilaa ym. (OPH 2013) mukaillen koulujen kansainvälisyys lähtee tasolta, jossa yksilöiden asenteet, uskallus ja ymmärrys rakentuvat. Kansainvälisyyskasvatuksen

viitekehyksessä kysymys on arvoista ja niiden välittämisestä eteenpäin. Sama ohjaustavoite on opetussuunnitelmilla, joissa arvoista puhutaan tarkoittaen niillä esim. *tasa-arvoa, demokratiaa, luonnon monimuotoisuutta, ihmisoikeuksia ja monikulttuurisuuden kunnioittamista.* (OPH 2004, OPH 2014)

Kansainvälisyyskasvatuksen tuominen esiin asennevaikuttamisena korostaa opettajan työtä eettisenä ammattina, josta esim. Räsänen (2009, 34) kirjoittaa. Opettaja on työssään asennevaikuttaja, sillä työ edellyttää pohdintaa omista kasvatuksellisista arvoista sekä pohdintaa siitä, mikä on paras mahdollinen tulevaisuus oppilaille - toisten ihmisten lapsille. (Räsänen 2009, 34.) Opetussuunnitelman perusteissa (2015) nostetaan esiin opettajan rooli tukijana, kun oppilas rakentaa omaa arvoperustaansa yhteistyössä koulun ja kodin kanssa. Arvokasvatuksen merkitys korostuu maailmassa, jossa monimediainen tiedonvälitys, globaalit tietoverkot, sosiaalinen media ja vertaissuhteet muokkaavat lasten ja nuorten arvomaailmaa (OPH 2014). Oheisten aineistopointojen kautta konkretisoituu käsitys käytännönläheisellä tavalla:

*[...] Kulkee kaikessa tekemisessä mukana asenteena [...]
[...]]Näky jokapäiväisessä koulutoiminnassa, erilaisuuden hyväksymisenä ja toisten kunnioittamisena [...]*

Asennevaikuttamisen käsityksessä nivoutuu selvästi yhteen opettajan työn luonne, ammattietiikka ja opetussuunnitelman lähtökohtana oleva arvopohja. Tässä aineistossa asennevaikuttamisen käsitysjoukko ei pitänyt sisällään vaihtelua.

C) Käsitys kasvatustehtävästä monikulttuuristuvassa Suomessa

Kansainvälisyyskasvatus näkyy myös kasvatustehtävänä monikulttuuristuvassa Suomessa. Tähän käsitykseen kytkeytyy tarpeeseen reagointi kasvatuksen keinoin muuttuvassa tilanteessa. Taustat nojaavat käsitykseen globaalivastuusta ja yhteiskuntavastuusta. Kasvatustehtävä on kuvauksessa sosiaalinen, ympäristöön- ja toimintakulttuuriin liittyvä. Kansainvälisyyskasvatus nähdään uusien maailmanlaajuisten koulutustavoitteiden (2030) linjaamalla tavalla *"muutosvoimana, jolla on keskeinen merkitys yhteiskuntien uudistumiselle, taloudelliselle kehitykselle ja kansalaisten voimaantumiseksi kaikkialla maailmassa"* (Minedu 2015). Oheinen poiminta tiivistää käsityksen keskeisimmät yllä kuvatut ulottuvuudet.

[...] (kansainvälisyyskasvatus on) yhä kansainvälistyvässä maailmassa välttämätön. Suomeen tulee jatkossa mm. yhä enemmän turvapaikanhakijoita eri kulttuureista. [...]

D) Käsitys erillisrahoitteisesta hanketyöstä

Tässä ryhmässä käsitykset kansainvälisyyskasvatuksen sisällöistä kietoutuvat hanketyöhön. Sisältöä oltaisi voitu hyvin tarkastella myös ensimmäisen tulosalueen (A) sisällä (A3). Omaksi käsitysryhmäksi se nousi rajauksen perusteella. Rajaavaksi tekijäksi tässä muodostui kytkös resurssiajatteluun. Kansainvälisyyskasvatus nähtiin perustyöstä irrallisena hanketyönä, jossa toimijuus on muilla. Hanke ja sen toimenpiteet ovat voimavara, joka käsityksen tuottaneille näyttäytyvät tärkeänä.

Käsityssisällöissä oma roolinsa oli yhteyksillä Euroopan unionin (EU) rahoitusohjelmiin, joilla kohdekoulujen kansainvälisyyskasvatustyötä on aikaisemmin tuettu. Näiden yhteyksien roolin voi ymmärtää olleen ajattelua suuntaava.

Kansainvälisyyskasvatustyötä on tehty yhteisten toimintasuunnitelmien pohjalta tähdäten kansainväliseen liikkuvuuteen. Aineiston pohjalta jää käsitys, että kansainvälisyyskasvatuksen vastuu tavoitteen toteutumiseksi on ajateltu olevan ”joillain muilla hanketoimijoilla”.

Tällainen oletus syntyy oheisten esimerkkien mukaisista kuvauksista, joissa kerrotaan hankkeissa olosta osallistujan näkökulmasta. Hanketyön roolin voisi kuitenkin ajatella olleen täsmällisemmin yhteistyötä, jossa lisää taloudellisia ja toiminnallisia voimavaroja on saatu hankkeiden kautta. Käsitysten kautta avautuu toisenlainen näkymä:

[...] Comenius-projektit ovat tärkeimmät[...]

[...] Olemme osallistuneet erittäin aktiivisesti ja monipuolisesti useisiin

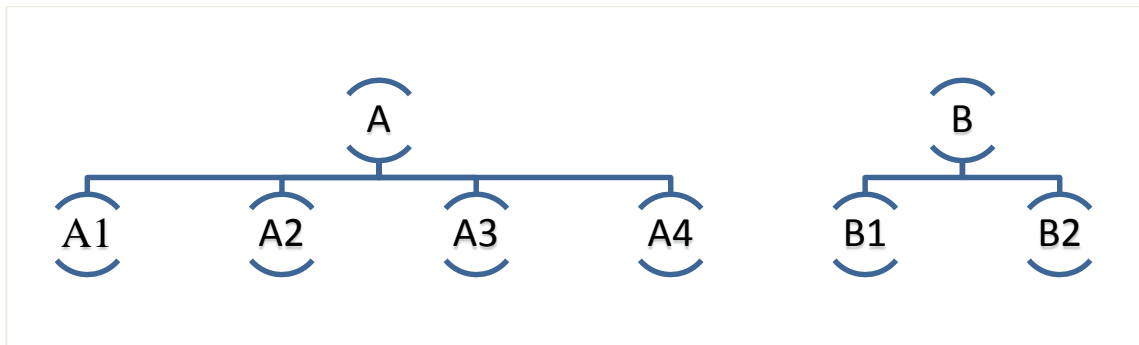
Comeniusprojekteihin [...]

[...] Olemme olleet mukana useissa eurooppalaisissa projekteissa EU:n kautta [...]

4.2 Yläkoulun oppilaiden käsitykset

Yläkoulun oppilaiden käsityksistä muodostui (2) itsenäistä kuvauskategoriaa. Kuvauskategoriat (A ja B) ovat tämän kartoituksen *tulokset*. Tulosalueet ja niiden muodostuminen esitellään ohessa kuviossa 2. Tulokset vaihteluineen esitellään taulukossa 2.

KUVIO 2 Kuvauskategorian muodostuminen

Tulokset	Erilaiset tavat käsittää
A Kansainvälisyysvalmiuksien kehittymisen mahdollistaminen (Kotikansainvälisyys)	A1 Opetussisältöjä A2 Opetuksen laatua A3 Teemapäiviä ja tapahtumia A4 Vierailijoita
B Asennevaikuttaminen (Arvot)	B1 Käytöstapoja B2 Tukioppilastoimintaa

Taulukko 2 Tämän tutkimuksen kuvauskategoriat (yläkoulun oppilasaineisto)

Kaksi erilaista kuvausta (A ja B) tiivistävät sen, kuinka kansainvälisyyskasvatus näkyy oppilaiden käsitysten valossa koulun toiminnassa. Kuvausten perusteella se näkyy kansainvälisyysvalmiuksien kehittymisen mahdollistamisena (A) ja asennevaikuttamisena (B).

Kuvauksista toinen (A) piti sisällään vaihtelua (A1-A4). Nämä erilaiset tavat käsittää ilmiö kytkeytyivät käsityksiin opetussisällöistä (A1), opetuksen laadusta (A2), teemapäivistä ja tapahtumista (A3) sekä vierailijoista (A4). Ohessa käsitykset avataan muutamain *aineistopöiminnoin*.

A) Kansainvälisyysvalmiuksien kehittymisen mahdollistaminen

Tutkimukseen osallistuneiden 8-luokkalaisten oppilaiden käsitysten analyysin perusteella kansainvälisyyskasvatus näkyy kansainvälisyysvalmiuksien kehittymisen mahdollistamisena. Tässä yhteydessä mahdollistamisella tarkoitetaan *osallistumisen edellytysten luomista*. Käytännössä tämän käsityksen tuottaneet puhuvat henkilöstön tapaan *kotikansainvälisyydestä*.

Myös tässä aineistossa käsitykset kotikansainvälisyytoimista vaihtelivat. Yhtäläisyyksiä henkilöstön käsitysten kanssa voitiin löytää. Ensimmäinen tapa käsittää (A1) oli yhtenevä ja se liittyi opetussisältöihin. Kuvailussa nousi esiin oppiaineisiin integroinnin näkökulma. Vastauksissa tuotiin esiin pääasiassa oppiainekohtaisia sisältöesimerkkejä. Niissä integrointi liittyi tyypillisimmin kieliin.

*[...] Meillä täällä opetetaan monia eri kieliä sekä eri ruokakulttuureista puhutaan kotitalouden tunneilla sekä historiassa puhumme muiden maiden historiasta [...]
[...] Kielissä ja jos opiskelemme jossain kouluaineessa jonkun maan kulttuureja [...]
[...]Täällä harjoitellaan englantia, ruotsia, saksaa ja ranskaa [...]*

Toinen tapa käsittää kansainvälisyyskasvatus (A2) niveltäi laatuun. Tässä näkökulmassa kansainvälisyyskasvatukselle on havaittavissa ulkoa asetettu tavoite, johon oppilaat tämän käsityksen valossa tähtäävät. Oppilaiden ajattelussa tämän kaltainen pohdinta voi myös tarkoittaa ulkoa tulevaa painetta kehittyä maailmankansalaisena. Tämä käsitys ei ilmennyt henkilöstön aineistossa. Molemmat vastaajaryhmät katsovat asiaa oman roolin kautta. Kenties oppilaita on motivoitu eteenpäin parempiin suorituksiin kannustaen.

[...] Me saamme hyviä numeroista ja kehityimme kokoajan [...]

Kolmas tapa käsittää kansainvälisyyskasvatus (A3) kytkeytyi teemapäiviin ja tapahtumiin. Oppilaiden aineistosta nousee esiin huomio, joka liittyy toimijuuteen. Käsitykseen liittyy sisältö, jossa kansainvälisyyskasvatus nähdään yhteisenä toiminnallisena tekemisenä. Sellaisena teemapäivän tai tapahtuman järjestämisenä, jossa oppilailla on aktiivinen rooli. Teemapäivien ohjelmiin voi liittyä yhtä hyvin jonkin maan ruokakulttuuria kuin musiikkiakin. Pääasia on, että tekeminen on yhteistä. Oppilaiden osallisuuden edistäminen ei noussut esiin henkilöstön vastauksissa.

[...] Järjestetään erilaisia tapahtumia [...]

Neljäs tapa käsittää kansainvälisyyskasvatus (A4) kytkeytyi vierailijoihin. Henkilöstön tapaan oppilaat näkevät kansainvälisyyskasvatuksen ja vierailijoiden yhteyden. Vierailijoita voikin tulkita olleen koulun arjessa säännöllisesti, sillä aineistossa puhutaan ystävyyskoulutoiminnasta. Siihen liitetään tavallisesti niin pitkäkestoisuus kuin säännönmukaisuuskin. Säännöllisyyden kuvaaminen kertoo myös siitä, että toimintatapa on osa koulun toimintakulttuuria. Oppilaat eivät sen sijaan nosta esiin koulun omia monikulttuurisia oppilaita, joiden läsnäolon ja myötävaikutuksen kotikansainvälistymiseen jotkut henkilöstön edustajat näkevät.

[...] Koulullamme on säännöllisesti vierailijoita ystävyyskoulultamme [...]

B) Asennevaikuttaminen

Tutkimukseen osallistuneiden 8-luokan oppilaiden käsitysten analyysin perusteella kansainvälisyyskasvatuksessa näkyy henkilöstön käsitysten tapaan myös viitteitä ajattelusta, jotka nousevat arvopohjasta. Aineistosta nousi kaksi tapaa kuvata kansainvälisyyskasvatuksen asenteisiin vaikuttamaan pyrkiviä tavoitteita. Näistä toinen kytkeytyi käytöstapoihin (B1) ja toinen tukioppilastoimintaan (B2).

Käyttäytymiseen vaikuttamaan pyrkiminen on hyvin konkreettinen ennaltaehkäisyn tapa. Oppilaiden aineistossa vaikuttaja on toisaalta opettaja (B1), toisaalta vertaisyhteisö (B2). Käytöstapoja harjoitellaan yhdessä kaikilla vuosiluokilla. Arjen pienten konfliktien ratkonta voidaankin nähdä ennen muuta alkuna paremmalle, syrjinnästä vapaalle huomiselle. Kansainvälisyyskasvatuksen voidaan siten ymmärtää olevan pieniä merkityksellisiä arjen tekoja.

Kouluarkeen perinteisesti kytkeytyvä tukioppilastoiminta pyrkii samaan tavoitteeseen. Se on vuosien varrella kiinnittynyt osaksi koulujen toimintaa järjestövetoisesti. Toimintaan koulutetaan oppilaita, jotka haluavat toimia yhteiseksi hyväksi. Mannerheimin lastensuojeluliiton (MLL) mukaan tukioppilastoiminnan tavoitteet ovat toiset huomioivan käyttäytymisen edistäminen, nuorten osallisuuden lisääminen, ongelmien ennaltaehkäiseminen ja yksilönä kehittyminen (MLL 2015).

Tukioppilastoiminnassa ennaltaehkäisevä työ ja vertaisten rooli on keskeinen. Tukioppilastoiminnan arvot liittyvät yhdenvertaisuuteen, vapaaehtoisuuteen, iloisuuteen, luottamuksellisuuteen, nuoruuteen ja sen arvostukseen, osallisuuteen ja nuorten äänen kuulumiseen (MLL 2105).

*[...] Opettajat sanoo aina että pitää pyytää anteeksi [...]
[...] Meillä on tukioppilaita [...]*

4.3 Alakoululaisten työpajat

Oman itsenäisen osion tässä kartoitustyössä muodostivat alakoululaisille pidetyt kansainvälisyyskasvatuksen työpajat. Työpajat olivat demonstraatioita, joissa testattiin kirjetyöskentelyä yhtenä mahdollisena globaalikasvatuksen menetelmänä. Lisäksi kirjeet toimivat tutkimusaineistona (aineisto 3). Tavoitteena oli tuotettuja tekstejä analysoimalla selvittää, millä tavalla alakouluikäiset ylipäättään käsittävät maailman ja millaisia taitoja he näkevät maailmassa tarvittavan. Keskeinen kysymys oli 1) millaisia ovat maailmankansalaisen kompetenssit alakouluikäisen silmin. Tämä tieto tarvitaan, jotta voidaan hahmottaa, millä tavalla globaalikasvatusta voitaisiin heidän kanssaan konkreettisesti toteuttaa.

Oppilaiden tehtävänä oli kirjoittaa kirje avaruustyöväille (LIITE 3) lauseita jatkamalla. Työskentelyä pohjustettiin lyhyen alustuksen avulla. Alustuksessa oppilaat lämmiteltiin luovaan ajatteluun. Heille kerrottiin diaesityksen saattelemana tarina kuvitteellisesta avaruustyövästä, joka haluaisi tutustua maailmankouluun. Tämän ajatusleikin kautta tarjottiin oppilaille mahdollisuus tarkastella maailmaa ikään kuin sen ulkopuolelta. Tämän työskentelytavan tarkoituksena oli tuoda ajattelu lähelle lasta ja hänen maailmaa. Maapalloa tarkasteltiin kuvitteellisesti avaruudesta käsin. Havainnollistamiseen käytettiin kuvaa maapallosta. Maapallona käytettiin jalkapalloa.

Työpajat vedettiin ilman opetushenkilön ryhmänohjausvastuuta. Näin ryhmänohjaus tapahtui kaikissa tutkimukseen osallistuneissa ryhmissä lähtökohtaisesti samalla tavalla. Kun tutkija-ryhmänohjaaja saattoi vaikuttaa ryhmän toiminnan kulkuun itsenäisesti, saattoi työpajoissa tuotetut kirjeet käyttää tutkimustarkoitukseen ennalta suunnitellulla tavalla.

Työpajat onnistuivat kaikissa koeryhmissä hyvin. Niissä tuotettu aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Aineistosta nousevat teemat nivELYVÄT suoraan oppilaiden arkeen. Laajemmin ne ovat yhdistettävissä globaalikasvatuksen teemoihin. Viitekehysyhteyteen vietyinä voidaan huomata, että lapset puhuivat omin sanoin rauhan edistämisestä, konfliktien ehkäisemisestä ja kaikille kuuluvista ihmisoikeuksista. Sävy jolla asiat tuotiin esiin, oli positiivinen, mikä kertoo myönteisistä asenteista. Lapset näkevät, että maailman tulisi olla oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen. Ohessa teemojen nimeämisessä pyrittiinkin käyttämään oppilaiden teksteissään käyttämiä, heille arkisia käsitteitä. Teemoja muodostui yhteensä 5. Teemat on koottu oheiseen taulukkoon sekä esitelty seuraavassa yhdessä aineistopöytäkirjojen kanssa.

Teema 1/ käyttäytyminen
Teema 2/ kielten puhuminen
Teema 3/ taidot (lukutaito, laskutaito jne...)
Teema 4/ ystävät
Teema 5/ ilo

Taulukko 3 Tämän tutkimuksen teemat (alakoulun oppilasaineisto)

Teema 1 Käyttäytyminen

Oppilaat käyttivät teksteissään sanaa *käyttäytyminen*, kun he kirjoittivat mm. ihmissuhteista ja sosiaalisista taidoista. Näihin viitattiin mm. tuomalla esiin pyrkimys siihen, ettei ketään kiusataisi. Kaikki tulisi ottaa huomioon, olla kohtelias, kiltti ja oma itsensä.

[...]jolla kiltti toiselle [...]
[...] haluan myös, että ketään ei kiusata [...]
[...]tärkeää olisi osata myös hyvät käytöstavat [...]
[...]jauttaa muita[...]
[...]jolla kaikkien kanssa, puhua puheenvuorollasi ja ottaa kaikki mukaan leikkiin[...]
[...]olemalla oma itsesi pääset jo pitkälle[...]

Tämän teeman sisältö liittyy henkilöstön ja yläkoulun oppilaiden tuloksissakin keskeisenä nousseeseen yhteiseen arvopohjaan. Siihen, jolta Mattila ym. (2013) näkee koulujen kansainvälisyyden lähtevän.

Tämän tuloksen perusteella alakoulun 3-4-luokkien oppilaat ymmärtävät hyvin, millaisilla käytöstavoilla ja konkreettisilla teoilla on vaikutusta yhteiseen hyvinvointiin. He ovat ajattelussaan tasolla, jolle maailmankansalaisen ymmärrys rakentuu.

Teema 2 Kielten puhuminen

Oppilaat viittasivat kielitaitoon ja sen kartuttamiseen toistuvasti. Erityisesti haluttiin tuoda esiin kielten puhumisen tärkeyttä ja kielivalikoiman monipuolisuutta. ”Kielten puhuminen” on alakouluikäisen 3-4-luokkalaisen sanastossa konkreettinen kuvaus kompetenssista, jota maailmankansalainen tarvitsee toimiessaan globaalissa kansalaisyhteiskunnassa. Oheiset esimerkit tiivistävät keskeiset sisällöt.

[...]puhua monia kieliä [...]
[...]paljon uusia kieliä[...]
[...]puhua englantia, koska sitä ymmärtää suunnilleen kolmosluokkalaiset ja siitä ylöspäin[...]

Analyysissä liikuttiin oletetulla lasten ajattelun tasolla ja pyrittiin välttämään ylitulkintaa. On kuitenkin mielekäästä leikitellä ajatuksella, jossa aineistosta nousisi syvempiäkin merkityksiä. Yksi mahdollinen tulkinta voisi olla se, että oppilaiden keskuudessa vuorovaikutusta kaikkien kanssa pidetään tärkeänä ja tavoiteltavana asiana.

Teema 3 Taidot

Tämä teema-alue toistui aineistossa laajasti. Useimmat oppilaat olivat laatineet luetteloita eri taidoista. Taidot kuvattiin joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta oppiainejakoa mukailleen. Toisaalta saatettiin kuvailla hyvinkin tarkasti ja yksityiskohtaisesti jotakin kouluainetta, siinä opittavaa taitoa tai pienempää taidon osa-alueita. Aineistoja tarkastellessa saattoi aistia oppimisen ilon; vilpittömän ylpeyden opituista taidoista.

*[...]paljon hienoja taitoja. Kiitos koulu! [...]
[...]Kirjoittamaan, lukemaan, laskemaan kertotaulu[...]*

Oppilaiden kuvaus taidoista ja niiden tärkeydestä ilmentää suomalaisen perusopetuksen lähtökohtia. Voidaan tulkita, että oppilaat ovat sisäistäneet tavoitteet (tarpeellisten tietojen ja taitojen oppiminen), jotka liittyvät koulun käyntiin ylipäätään. Globaalikasvatuksen voi katsoa alkavaksi samoista lähtökohdista; perustaidoista ja niiden opettelusta.

Teema 4 Ystävät

Ystäviä ja ystävyyttä käsittelevät vastaukset muodostivat yhden selkeän teeman. Koulussa opetellaan ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja, jotka ovat edellä kuvattuja perusopetuksen tavoitteena olevia ”tarpeellisia tietoja ja taitoja”. Suvaitsevaisuutta opitaan arjen vertaisryhmissä; koulussa ja harrastuksissa. Yhteistyössä opitaan arvostamaan kaikkia tasapuolisesti. (OPH 2013, 4). Vuorovaikutustaitojen ja yhdessä tekemisen edistäminen ovat uuden opetussuunnitelman (OPH 2014) keskiöön nostamia asioita.

*[...]saa uusia ystäviä, joiden kanssa on mukava olla[...]
[...]ollaan kavereiden kanssa[...]
[...]voi tutustua uusiin ihmisiin [...]*

Teema 5 Ilo

Ilmaisut ”kiva”, ”hauska” ja ”mukava” toistuvat kirjoituksissa. Oppilaiden teksteistä voi nähdä viittauksia oppimisen iloon. Koko aineiston laajuinen huomio on, että kirjeet olivat

positiiviseen sävyyn kirjoitettuja. Ne kertovat lukijalle, että koulussa viihdytään ja oppiminen koetaan iloisena asiana.

Kuten edellä, löytyy tästäkin yhtymäpintoja uuteen opetussuunnitelmaan (OPH 2014). Siinä korostetaan oppimisen iloa. Laajemmassa globaalikasvatuksen viitekehysessä oppimiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen voi uskoa olevan mahdollista, mikäli oppimisen iloa onnistutaan pitämään yllä läpi oppivelvollisuuden. Oppilaiden aineistojen pohjalta voi vilpittömästi lausua, ettei niiden perusteella ”huolta huomisesta” olisi. Lämpileikkaus antaa kuvan oppimisen mielekkyydestä, jonka vaaliminen tuottaisi sellaisia asenteita, uskallusta ja ymmärrystä, jotka osaltaan rakentavat kestävän maailmankansalaisen identiteetin.

[...]Täällä on kivaa ja hauskaa[...]

[...]Minusta matikka on kivaa, niin kuin kässäkin [...]

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kartoitustyössä haettiin vastausta tutkimuskysymyksiin 1) miten kansainvälisyyskasvatus näkyy koulujen toiminnassa ja 2) millaisia taitoja alakouluikäiset näkevät maailmassa tarvittavan.

Tämän kartoituksen tulosten perusteella voidaan päätellä, että Kouvolan alueen peruskouluissa kansainvälisyyskasvatuksen toteutuminen on tällä hetkellä vahvimmin sidoksissa *kotikansainvälisyystoimiin*. Tähän huomioon päädyttiin tarkastelemalla henkilöstön ja yläkoulun oppilasaineistojen analyysien tuloksia yhdessä. Molemmissa aineistossa kotikansainvälisyyteen kytkeytyvät käsitykset nousivat esiin muita käsityksiä useimmin.

Opetushallituksen (OPH 2013) mukaan kotikansainvälistyminen voikin olla paras ratkaisu, kun halutaan edistää kaikkien oppilaiden valmiuksia tasapuolisesti. Kotikansainvälistyminen on instrumentti, jolla globaalikasvatuksen tavoitteita viedään helposti ja käytännön läheisesti matalalla kynnyksellä osaksi arkea. Tulosten perusteella voidaan olettaa, että tämä on huomattu Kouvolan seudun kouluissa.

Gloaalikasvatuksen teemat esiintyvät läpileikkaavasti opetussuunnitelmassa. Tämän selvityksen perusteella ne ovat myös läsnä koulujen arjessa. Vaikka kartoituksen perusteella tilanne näyttää hyvältä, on tarpeen tiedostaa globaalikasvatukseen yhdistyvät pulmat. Näistä pulmista on aikaisemmin kirjoittanut mm. Kivistö (2009) käyttäen niistä käsitettä *globaalikasvatuksen pullonkaulat*.

Kivistön (2009, 108) mukaan pullonkauloiksi ovat nousseet 1) globaalien vastuun teemojen suuri koko ja pirstaleinen ongelmakeskeinen tematiikka, 2) täyteen ahdetut opetussuunnitelmat, 3) käsitys vastuun kuulumisesta ”maailmanparantajille”, 4) käsitys teemojen käsitteellisyydestä ja kaukaisuudesta oppilaille sekä 5) ilmiön katsominen yksipuolisesti kilpailukyvyyn näkökulmasta.

Tämän kartoituksen tulokset avautuvat uudessa näkymässä, kun niitä tarkastellaan pullonkaulojen avulla. Erityinen huomio keskittyy tuloksissa esiintyneisiin resurssi- ja vierailijakysymyksiin. Tulosten pohjalta voidaan ymmärtää, että oppilaitosten arjessa kansainvälisyyskasvatuksen vastuuta ovat olleet jakamassa koulun ulkopuoliset tahot.

Johtopäätöksenä muodostuu kuva, että myös tämän selvityksen kohdekouluissa vastuun ajatellaan kuuluvan - ainakin osittain - joillekin toisille ”maailmanparantajille”. Sekä henkilöstö että oppilaat toivat tämän selvästi esiin. Näiden toimijoiden ja henkilöiden roolin voidaan siten olettaa olleen merkittävä koulun arjessa.

Kun vierailijoiden avulla ”maailma tulee kouluun”, voi vastuu globaalikasvatuksen toteuttamisesta siirtyä helposti koulun ulkopuolelle. Tarkoituksenmukaista olisi huolehtia siitä, että jokainen kouluarjessa mukana oleva ymmärtäisi ja kokisi olevansa globaalikasvattaja. Ihannetilanteessa globaalikasvatus jäsenyisi jokaisen osallisen ajattelussa konkreettiseksi arkiseksi teoksi. Opetussuunnitelmaan sisällytettyjen globaalikasvatuksen teemojen läpileikkaavuusajatuksen toteutuminen edellyttäisi, että jokainen tarttuisi niihin kiinteänä osana työtään.

Gloaalivastuun teemojen jalkauttaminen ei kuitenkaan ole helppoa. Putaan (2005) tutkimuksen mukaan globaalikasvatuksen käsite on perusopetuksen toimijoille tuntematon ja epämääräinen. Tämä vaikeuttaa teemojen käytäntöön vientiä. Tämän tutkimuksen myötä syntyy samanlainen käsitys, vaikka aineistonkeruun yhteydessä käytettiin rinnakkaista ja kenties tutumpaa kansainvälisyyskasvatus-käsitettä. Erään vastaajan sanat ”ei ole ykkösprioriteettini”, kuvaavat tilannetta hyvin.

Putaan (2015) mukaan kysymys on siitä, että kiinteä yhteys opetussuunnitelman ja käytännön väliltä puuttuu. Pudas (2005) onkin tuonut esiin tarpeen globaalikasvatus-käsitteen selkeyttämisestä opetussuunnitelmassa. Tämän johtopäätöksen saattoi tehdä myös tämän selvityksen pohjalta, vaikka käytetty käsite oli toinen. Huomion arvoista on myös se, ettei yläkouluikäisten aineistossa 15/28 vastaajaa kyennyt kytkemään kansainvälisyyskasvatusta mihinkään. Tämä kertoo Kivistön (2009) pullonkaulajäsennykseen peilaten siitä, että teemat ovat ylipäättään liian käsitteellisiä ja kaukaisia oppilaille.

Ensimmäisenä kehittämisajatuksena nousee käsitteen ja sen sisällön avaamisen tarve kouluyhteisöissä. Tämä on lähtökohta, jotta uuden opetussuunnitelman mukainen läpileikkaavuusajatus voisi toteutua. Voidaan ajatella, että tässä koulut tarvitsevat tukea. Tukea antamaan sopisivat hyvin esimerkiksi nuorisokeskukset, joiden osaamisen alueelle globaalikasvatus liittyy.

Laajemmin kouluyhteistyöhön olisi hyödyllistä pyrkiä opetussuunnitelmatasolla. Toisena kehittämisajatuksena nousee esiin se, että koulut ja ulkopuoliset tahot voisivat tehdä opetussuunnitelmatyötä yhdessä. Tällöin voitaisiin yhdessä miettiä, millaisia rooleja ja odotuksia kullekin globaalikasvattajille tässä uudessa tilanteessa luonnollisesti syntyy. Mitä konkreettista tehdään käytännössä ja millaisin tavoin. Opetussuunnitelmatyöhön tulisi luoda osallistumisen mahdollisuuksia myös oppilaille ja heidän perheilleen, jotta opetussuunnitelman henki yhteistyötä ja oppilaiden omaa roolia korostavana toteutuisi. Oppilaiden oman toimijuuden vahvistamiseen olisi hyvä pyrkiä, näin saataisiin lisättyä osallisuutta ja ennen kaikkea – saataisiin aikaan sellaista toimintaa, joka olisi oppilaille mielekästä ja oppimisen iloa tuovaa.

Kasvavan lapsen arvomaailman tiedetään vakiintuvan useimmiten suhteellisen nuorena. (OPH 2011.) Tämän kartoitustyön yhtenä itsenäisenä tuloksena syntyi kurkistus alakoululaisten ajatteluun. Tutkimukseen osallistuneiden 3-4 -luokkalaisten mukaan, heidän omia sanoja käyttäen, *maailmankansalaisella tulisi olla käytöstavat, hänen tulisi puhua kieliä, omata erilaisia taitoja (kuten lukeminen ja laskeminen). Tämän lisäksi hänen tulisi pitää ystäviä tärkeinä ja kokea iloa.* Nämä oheiset asiat ovat maailmankansalaisen kompetensseja, jollaisia työpajatyöskentelyyn kytkeytyneen ajatusleikkittelyn jälkeen kirjoitettiin kirjeisiin. Kurkistus antaa peilin sille, millä tasolla konkreettisen tekemisen tulisi kyseisen ikäryhmän osalta olla, jotta se olisi jollakin tavalla ymmärrettävää. Tekemisen tulisi olla lasta ja hänen ajatusmaailmaa lähellä. Yksi mahdollisuus on yhdistää lasten käyttämiä käsitteitä kulloiseenkin toimintaan ja sanoittaa asioita niiden avulla.

Työpajat ja niihin kytkeytynyt kirjetehtävä oli tässä kartoituksessa mukana aineiston keruun ohella myös siksi, että se toimi yhtenä kokeilevana esimerkkinä toiminnallisesta globaalikasvatuksesta. Kolmantena kehittämisajatuksena voidaan esittää, että globaalikasvatus nuorisokeskusten koulu yhteistyönä voisi olla myös opetustyötä konkreettisesti tukevan toiminnallisen sisällön yhteistuotantoa ja yhteistä työpajatyöskentelyä. Työpajat olisivatkin parhaimmillaan yhteisöllinen oppimisen kokemus, jossa olisivat mukana sekä oppilaat että opettajat. He työskentelisivät ensin jonkun teeman parissa asiantuntijavetoisesti ja myöhemmin uusia globaalikasvatuksen menetelmiä haltuun saatuaan osana omaa työtään. Näihin tilaisuuksiin liittyisi koulutuksellinen luonne.

Tämän kartoituksen perusteella koulujen tarpeet näyttävät kiinnittyvän ennen muuta ulkopuolisiin resursseihin. Kun kyselyn vastaajille annettiin mahdollisuus tuoda esiin toiveitaan, nousi niistä esiin asiantuntijat, vierailijat, teemapäivät, tapahtumat, projektit ja matkat. Uusina avauksina esiin nousee digitaalisuuden hyödyntäminen ja ulkomaalaistaustaisten panoksen kasvattaminen. Tässä yhteydessä oppilaat puhuivat ulkomaalaisista opettajista. Opettajilla oli samankaltaisia ajatuksia, joskin päähuomio kohdentui maahanmuuttajataustaisten oppilaiden näkökulman esiin tuontiin. Tähän olisi neljäntenä kehittämisajatuksena hyvä tarttua, varsinkin kun muutamat ideat kohdentuivat yhteistyön lisäämiseen niin talon sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Toiveissa nousi esiin myös tavoitteen asettelun tärkeys.

Tämän kartoitustyön lopuksi tuodaan esiin luonnos siitä, kuinka koulu yhteistyön tahot voisivat edetä koulujen globaalikasvatustyötä tukevassa työssä. On luontevaa ajatella, että koulun ulkopuolelta löytyy myös muita tahoja, joilla on kiinnostusta tukea yhteisen toimintakulttuurin kehittymistä ja globaalikasvatusosaamista.

Näitä toivottuja lisäresursseja voi järjestyä esimerkiksi nuorisokeskusten toimesta, joka suurena alueellisena toimijana voisi olla koordinoitavasti toimiva. Koulujen olisi kuitenkin tärkeää muistaa, ettei niiden globaalikasvatusvastuu tule hoidetuksi yksin ulkopuolisin voimin. Globaalikasvatus ei ole synonyymi ulkopuolisten toteuttamille yksittäisille tapahtumille tai vierailuille. Koulujen ja yksittäisten opetustyötä tekevien sitoutumista tarvitaan, jotta kouluarjen jokainen päivä edistää oppilaiden kasvua matkalla maailmankansalaisuuteen.

Kepan (2015) mukaan useat kansalaisjärjestöt toimivat aktiivisesti globaalikasvatuksen parissa tuottaen esimerkiksi opetukseen sopivia materiaaleja. Nuorisokeskusten keskeiset osaamisen alueet huomioon ottaen voidaan ajatella, että ”materiaalit” olisivat

aineettomia. Tällaisia käytännön arkityötä tukevia työkaluja ovat, edellä mainittujen opetussuunnitelmatyöhön ja sen toimeenpanon tukemiseen liittyvien esimerkkien ohella, erilaiset kampanjat ja tempaukset (ks. Kepa 2015.) Juuri näitä selvitykseen osallistuneissa kouluissa on sekä toteutettu että toivottu.

Oheiset työkalut voivat olla sitä konkreettista kotikansainvälistymistä tukevaa työtä, jossa kaikki osapuolet, myös oppilaiden perheet, ovat luontevasti mukana. Toiminnallisia kokonaisuuksia tai asiantuntijavierailijatoimintaa tarjoavan kumppanuuden kautta koulut saisivat opetukseen sisältöjä, jotka tukisivat tavoitetta oppilaiden globaalitietoisuuden vahvistamisessa. Pullonkaulatilanteina kuvattuja tilanteita voi käytännössä ehkäistä tarjoamalla oppilaille ”toisen kenkiin astumista”, omaa osallistumista ja toimintaa (Kivistö 2009). Kokemuksellisuus ja elämyksellisyys ja osallisuudesta lähtevä työskentely ovat nuorisokeskusten osaamisen alueita, joten koulu yhteistyölle hahmottuu tässä selkeät tulokulmat.

Vaikka opettajat ovat jatkossakin avainasemassa kohdatessaan kokonaisia sukupolvia, voi globaalikasvatuksen sanansaattajana ja muutoksentekijänä toimia kuka tahansa. (Kepa 2015.) Verkostoja luomalla koulujen rooli globaalikasvattajana vahvistuu. Yhteistyön kautta muodostuu myös toivottua resurssia käytäntöön.

Tämä kartoitustyön raportti on myös yksi malli, jollaisen avulla koulujen toimintaa voidaan tukea. Tutkimuksellinen ote mahdollistaa kehittämisen, joka perustuu käyttäjän ääneen. Puhutaan tutkimuksellisesta kehittämisestä.

Tällä kertaa käyttäjän ääni tavoitettiin verkkokyselyin. Verkkokyselyaineiston analyysin perusteella syntyi pienoiskuva tilanteesta. Aikaisemman, yleisesti koulujen kansainvälisyyskasvatuksen toteutumisesta tehdyn tutkimuksen perusteella voidaan kuitenkin nähdä, että pienoiskuva noudattelee pääpiirteiden osalta suurempaa tutkittua kokonaiskuva. Tämä on tärkeä signaali tarkasteltaessa tämän työn luotettavuutta. Voidaan toki pohtia, mikä merkitys oli sillä, että kahdeksaluokkalaista saatiin mukaan vain yhdestä koulusta. Tai sillä, että mahdolliset aihepiiristä kiinnostuneet henkilöstön edustajat, kuten kielten opettajat, hakeutuivat vastaajiksi kenties muita useammin.

On perusteltua antaa mahdollisuus heille, jotka ääntään haluavat käyttää. Kehittämistöiden käytäntöön vienti on kuitenkin mahdollista vain aidon osallisuuden kautta. Tämän kartoitustyön perusteella ei siten vastata kysymykseen, kuinka haasteelliseksi tunnistettu koulun arki ja globaalivastuun yhteensovittaminen lopulta tapahtuu. Tai siihen, millainen yksittäisen koulun toimintakulttuuri jatkossa on.

Toivottavaksi jää, että tämän raportin kautta tarjoutuu katsaus nykytilanteeseen, joka innostaa pohtimaan myös tulevaa osallisuutta edistävässä hengessä

Tämä raportti haastaa nuorisokeskukset ja koulut pohtimaan yhteistyössä, kuinka uuden opetussuunnitelman käyttöönottoa voitaisiin tukea ja globaalikasvatusta edistää alueellisesti. Tämän kartoitustyöhön pohjalta tuodaan esiin yksi konkreettinen toimenpide-ehdotus, jossa nuorisokeskus kokoaisi alueellisen globaalikasvatustoimijaverkoston. Sen tehtävänä olisi käynnistää monialainen kotikansainvälisyysstrategiaprosessi. Strategiatyöhön tulisi koota laaja osallistuminen, sillä konkreettinen globaalikasvatuksen teemojen jalkauttaminen on parhaimmillaan koulujen, oppilaiden, perheiden ja muiden toimijoiden monialaista yhteistyötä.

Strategiatyössä voisi hyödyntää digitaalisuutta, jolloin osallistuminen olisi helppoa ja osin yhteisestä ajasta riippumatonta. Myös oppilaiden osallistuminen voisi toteutua hyvin, kun asiaa työstettäisiin verkossa, heidän omaa kieltä käyttäen. Prosessin tavoitteeksi voidaan nähdä myös se, että siinä mukana oleville syntyy samalla yhteistä osaamista. Se on jo itsessään arvokasta sosiaalista pääomaa. Prosessin aikana kenties syntyisi yhteinen käsitys globaalikasvatuksesta/kansainvälisyyskasvatuksesta, mikä tukisi tavoitteiden käytäntöön vientiä.

Strategian avulla otettaisiin laajemmin kantaa siihen, kuinka monialaisesti toimien saadaan tarkoituksenmukaista monitoimijaista kotikansainvälisyystoimintaa alueen kouluihin ja mitä se konkreettisina toimintoina ja ratkaisuina kouluarjessa tarkoittaa.

Ohessa tiivistelmä tämän selvityksen pohjalta syntyneistä kehittämisajatuksista:

- 1) Globaalikasvatus/kansainvälisyyskasvatus -käsitteen jäsennykseen ja käsitteen avaamiseen liittyvän työskentelyn käynnistäminen > ks. seuraava
- 2) Paikalliseen opetussuunnitelmatyöhön osallistuminen/ sen tukeminen monialaisen strategiatyön kautta. Strategialle selkeät tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit
- 3) Työpajatyöskentelyn toteuttaminen yhteisen suunnittelutyön pohjalta monialaisessa yhteistyössä > työpajat toimivat vertaisoppimisen paikkoina
- 4) Monikulttuuristen oppilaiden ja heidän perheiden osallisuuden vahvistaminen koulujen kotikansainvälisyyttä edistävästä näkökulmasta

LÄHTEET

Anttila, P. (1998). Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. www-sivu. http://www.meto-dix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/01_tutkimusprosessi/02_tutkimisen_taito_ja_tiedon_hankinta/09_tutkimusmenetelmat/46_fenomenografinen_kuvaus. Ei julkaisutietoa. Ei päivivitystietoa. (Viitattu 28.12.2015)

Huusko, M. & Paloniemi, S. (2006). Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37 (2), 162 - 173. <http://elektra.helsinki.fi/se/k/0022-927-x/37/2/fenomeno.pdf> [Elektra-aineisto, rajattu käyttöoikeus]. (Viitattu 14.12.2015)

Jääskeläinen, L. & Repo, T. (toim.). 2011. Maailmankansalaisena Suomessa. Verkkojulkaisu: http://www.oph.fi/download/138384_MaaSuLoppuraportti.pdf (Viitattu 26.11.2015)

Kaivola, T. (toim.) 2008. Puheenvuoroja maailmanlaajuiseen vastuuseen kasvamisesta. Opetusministeriön julkaisuja 2008:13 Verkkojulkaisu: <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm13.pdf>. (Luettu 9.12.2015)

Kepa 2015. Mikä globaalikasvatus? www.sivu: <http://www.gloaalikasvatus.fi/mika-gloaalikasvatus>. (Luettu 26.11.2015)

Kivistö, J. (2009). Koulun arjen ja globaalivastuun yhteensovittamisen haasteita. Teoksessa Lampinen & Melén-Paaso (2009) *Tulevaisuus meissä*. Opetusministeriön julkaisuja 2009: 40. Verkkojulkaisu: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm40.pdf?lang=fi> (Luettu 19.11.2015)

Koppa 2015. Teemoittelu. www.sivu: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>. (Luettu 14.12.2015)

Melén-Paaso ym. (2009). Kansainvälisyyskasvatuksesta globaalivastuuseen. Teoksessa Lampinen & Melén-Paaso (2009) *Tulevaisuus meissä*. Opetusministeriön julkaisuja 2009: 40. Verkkojulkaisu: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm40.pdf?lang=fi> (Luettu 19.11.2015)

Minedu 2015. Koulutuksen maailmanfoorumi laati maailmanlaajuiset koulutustavoitteet. www.sivu: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/maailmanfoorumi.html?lang=fi> (Luettu 21.12.2106).

MLL 2015. Tukioppilastoiminta. www.sivu: <http://www.mll.fi/kasvattajille/tukioppilastoiminta/taustaa/arvot-ja-tavoitteet/> (Luettu 21.12.2105)

Niikko, A. (2003). *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 85.

Nuorisolaki (72/2006). www.sivu: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072> (Luettu 9.12.2015)

OPH 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Verkkojulkaisu: http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf. (Luettu 21.12.2105)

- OPH 2011. Maailmankansalaisena suomessa. Verkkojulkaisu:
http://www.oph.fi/download/138384_MaaSuLoppuraportti.pdf. Luettu 26.11.2015
- OPH 2013. Kotikansainvälisyys - Kansainvälisyystaitoja kaikille. www.sivu:
http://www.edu.fi/teemat/kansainvalistyminen/103/0/kotikansainvalisyys_-_kansainvalisyystaitoja_kaikille. Päivitetty 18.11.2013. (Luettu 4.11.2015)
- OPH 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Verkkojulkaisu:
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. (Luettu 28.12.2015)
- OPH 2015. Opetussuunnitelman perusteet. www.sivu:
<http://www.oph.fi/ops2016/perusteet>. (Luettu 26.11.2015)
- OPH 2015. Perusopetus. www.sivu:
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus. (Luettu 26.11.2015)
- Pudas, A-K. (2015). A Moral responsibility or an extra burden? A study on global education as part of Finnish basic education. Verkkojulkaisu:
<http://herkules.oulu.fi/isbn9789526208657/isbn9789526208657.pdf>
- Rissanen, R. (2006). Fenomenografia. Luku 5.1. kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. www.sivu:
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. (Luettu 2.12.2015)
- Räsänen, R. (2009). Monikulttuurisuus ja kansainvälistyminen koulun ja opettajan haasteena. Teoksessa Jokisalo & Simola (2009) Monikulttuurisuus luokanopettajakoulutuksessa: Monialaisten opintojen läpäisevä luonne, University of Joensuu, Bulletin of the Faculty of Education 7, 1-20. Verkkojulkaisu:
http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-194-6/urn_isbn_978-952-219-194-6.pdf#page=8 (Luettu 25.11.2015)
- Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 28.12.2015.)
- SNK 2015. Nuorisokeskukset verkossa. www.sivu: www.snk.fi/fi/toiminta/ (Luettu 25.11.2015)
- Valkonen, L. (2006). Millainen on hyvä äiti tai isä?: viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Verkkojulkaisu:
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13293/9513925692.pdf?sequence=3> (Luettu 21.12.2015)
- Unesco 2015. World Education Forum 2015. www-sivu:
http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-all/wef2015/single-view/news/world_education_forum_adopts_declaration_on_the_future_of_education/
(Luettu 22.12.2015)

Kysely1_henkilöstö_kysymykset

1. Mitä kansainvälisyyskasvatus on ja miksi sitä toteutetaan?
2. Mitä kansainvälisyyskasvatus on peruskoulussa?
3. Miten kansainvälisyyskasvatus näkyy koulunne toiminnassa?
5. Millä tavalla kansainvälisyyskasvatusta voitaisiin koulussanne edelleen kehittää?
6. Miten kansainvälisyyskasvatus näkyy omassa työssäsi?
7. Millaisia menetelmiä olet käyttänyt? Voit antaa käytännön esimerkkejä.
8. Arvioi kansainvälisyyskasvatuksen osaamistasi oheisella asteikolla.

	1	2	3	4		Yhteensä	Keskiarvo
Koen kansainvälisyyskasvatusosaamiseni vähäiseksi					Koen kansainvälisyyskasvatusosaamiseni vahvaksi		

9. Perustele vastauksesi lyhyesti.
10. Nimeä joitakin kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita, joissa sinulla on vahvuuksia. Kuvaile myös, millaisia nämä vahvuudet ovat ja miten hyödynät niitä työssäsi?
11. Nimeä joitakin kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita, joissa näet omaavasi kehittymistarvetta. Pohdi myös lyhyesti, millä tavalla voisit edistää osaamistasi?
12. Nimeä muutamia oppilaitoksesi kannalta keskeisiä kansainvälisyyskasvatuksen yhteistyötahoja.
13. Vastaajan taustatiedot
15. Koulu jossa työskentelet
16. Halutessasi voit jättää yhteystietosi mahdollista tutkimuksellista yhteistyötä varten. Antamiasi yhteystietoja ei yhdistetä vastauksiisi. Tutkimus on luottamuksellinen. Kiitos yhteistyöstä!

LIITE 2

Kysely 2_8lk_kysymykset

1. Mitä kansainvälisyyskasvatus on ja miksi sitä toteutetaan?
2. Mitä kansainvälisyyskasvatus on peruskoulussa?
3. Keiden tehtäviin kansainvälisyyskasvatuksen toteuttaminen mielestäsi kuuluu?
4. Miten kansainvälisyyskasvatus näkyy oman koulunne toiminnassa?
5. Millaisia kansainvälisyyskasvatuksen menetelmiä koulussanne käytetään?
6. Millä tavalla kansainvälisyyskasvatusta voitaisiin koulussanne edelleen kehittää?
7. Arvioi kansainvälisyysosaamistasi oheisella asteikolla

Vastaajien määrä: 29

	1	2	3	4		Yhteensä	Keskiarvo
Koen kansainvälisyysosaamiseni vähäiseksi					Koen kansainvälisyysosaamiseni vahvaksi		

8. Perustele vastauksesi lyhyesti
9. Nimeä joitakin kansainvälisyysosaamisen osa-alueita, joissa sinulla on vahvuuksia. Kuvaile myös, millaisia nämä vahvuudet ovat. Missä koet edellä mainitsemiesi vahvuuksien kehittyneen?
10. Nimeä joitakin kansainvälisyysosaamisen osa-alueita, joissa näet omaavasi kehittymistarvetta. Pohdi myös lyhyesti, millä tavalla voisit edistää osaamistasi?
11. Tähän voit vapaasti ideoida tapoja nuorten kansainvälisyysosaamisen edistämiseen.
12. Vastaajan taustatiedot
13. Valitse seuraavista koulu, jota käyt

Kirjetehtävä (3-4-luokille)

Hyvä avaruussystävä,

Kiitos kirjeestäsi. Otit yhteyttä tiedustellaksesi, millaista täällä maailmankoulussa on. Kerron nyt siitä sinulle hieman...

Halusit myös tietää, mitä tietoja ja taitoja meillä täällä maailmankoulussa opetetaan. Meillä...

Olen oppinut muun muassa...

Halusit myös tietää, millaisia tietoja ja taitoja sinä tarvitsisit, jos tulisit tänne. Mielestäni sinun olisi tärkeää osata....

Lopuksi haluan kertoa sinulle hieman unelmistani. Maailmankoulussa haluaisin oppia...